

Lk 22,14-20 Ustanovení večeře Páně

Autor přípravy

[Štěpán Brodský](#)

1. První reakce

lze vůbec kázat na liturgická slova? a jak?

tragický konec jednoho proroka v jeho pozemské pouti?

Je skutečně utrpení cestou k naplnění Božího království?

Dostane nás askeze (od této chvíle nebudu pít...) blíže ke království Boží-mu?

Na čem si mám jako kazatel založit: na tradičním a často podvědomém chápání nebo na možnosti nechat se nově oslovit biblickým (i když notoricky pod kůží vlezlým) textem?

nemá se náhodou z kalicha pít dvakrát? A jaké víno? A co na to Tles-kač?

2. Text

2.1. Dvě zprávy

Slova ustanovení večeře Páně máme na dvou místech, teď mám na mysli pašijní příběh a první epištolu Korintským. Diametrální a významný rozdíl těch svědectví je především v tom, že 1K jed o svědectví někoho druhého (ap. Pavla), zatímco slova z evangelií se tváří jako Ježíšova (i když jdou jistě pojmout jako slova svědectví autorů evangelií). Lukáš a Pavel mají k sobě blízko v tom, že - co se týče nejznámějších a nejpoužívanějších slov ustanovení (které také Pavel cituje) - se vzácně shodují (viz verše 19.20 z Lk 22 a 24.25 z 1K 11). Z toho vyplývá pochopení Pavlova textu jako vyznání, zatímco evangelijní text je jakousi zakládající událostí. Kritické zkoumání biblického textu nás ovšem může přivést na tuto spojnici i zcela z druhé strany. Teologicky vzato je Lukáš Pavlův žák. Pavlova autorita (a konec konců i formulace -

přijal jsem od Pána - i s vědomím, že Pavel nic takového v předvečer velikonoc na vlastní uši od Pána slyšet nemohl - zakládá-jí mezi Pavlem a Lukášem vztah, který přejímá ranně křesťanskou tradici nesenou apoštolem a „navrací ji“ do textu evangelia. Tahle úvaha nabude významu při srovnání různých způsobů slov o chlebu a vínu, čemuž se budu také v krátkosti věnovat.

Významným těžištěm oddílu ustanovení večeře Páně v evange-liu se nám může stát právě užší kontext samotných liturgických slov. Ten navra-ce-jí liturgická slova do kontextu příběhu Ježíše Krista. (Není to tedy „svě-dec-tví o události“ – jako v případě Pavlově -, ale „událost sama“.) Tak by se liturgická slova mohla stát srozumitelnějšími pro poslucha-če. Tohle podtr-huje i literární forma obou zmiňovaných textů. Zatímco Pavlovo podá-ní se více blíží hymnu či citaci liturgického tex-tu, líčení evangelia vnímej-me raději býti příběhem (bude se nám lépe kázat).

2.2. Rozdíly verzí evangelií

Při přípravě tohoto textu se nevyhneme otázce rozdílů v podání jednotli-vých evangelistů, především v těchto verších:

Matouš 26, 26 Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učední-kům se slovy: "Vezměte, jezte, toto jest mé tělo."

27 Pak vzal i kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: "Pijte z něho všich-ni.

28 Neboť toto jest má krev, která zpečet-uje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.

Marek 14, 22 Když jedli, vzal chléb, požehnal. lámal a dával jim se slovy: "Vezměte, toto jest mé tělo."

23 Pak vzal kalich, vzdal díky, podal jim ho a pili z něho všichni.

24 A řekl jim: "Toto jest má krev, která zpečet-uje smlouvu a prolévá se za mnohé.

Lukáš 22,19 Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: "Toto je mé tělo, které se za vás vydává. To čiňte na mou památku."

20 A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: "Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá."

Jak známo evangelista Jan jídlo úplně přeskočil a věnuje se až následné hy-gie-ně po jídle (a to paradoxně nohou, nikoli rukou, jak bychom čeka-li), má to však také své hluboké teologické konotace, které ale překrač-ují rámec mého zadání. Upozorňuji však na ně. Rozprava o výše vytučněných rozdílech by nás mohla dovést na pole systematiky, tam ale nechceme a pokusíme se shrnout výše vytučně-né jen z hlediska biblistiky:

Chléb, to je mé tělo - v tom panuje vzácná shoda. Jen Lukáš k to-mu přidává, které se za vás vydává. Kde bere k tomuto odůvodnění argumen-ty, nevíme. Snad více a důrazněji teologicky myslí a spojuje si konstatování o tělo s předpověďmi utrpení Mesiáše: musí trpět, musí být vydán. Sám Lukáš na utrpení naráží v kontextu před slovy o chlebu. Proč ale na rozdíl od ostat-ních evangelistů považuje za důležité zopako-vat i na tomto místě, že se toto tělo za nás vydává, zůstává tajemstvím jeho teologického důrazu.

Slova o kalichu jsou rozmanitější: Matouš a Marek svědčí o krvi, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé (v případě Matouše ještě specifi-kováno na odpuštění hříchů). Lukáš na to jde jinak: tento kalich, není krev, ale sama nová smlouva, která je mou krví zpečetěna a ta je proli-ta i za vás.

To čiňte na mou památku. To je specifikum Lukáše a Pavla, kteří patří do jedné rodiny, zatímco Matouš a Marek tvoří rodinu dru-hou. Naráž-ka na památku vede až k Božímu ustanovení nejen verbální-ho, ale také materia-lizované-ho kultického zpřítomnění jistého úkonu. Rozhodující při tom ne-ní naše vzpomínka, ale Boží zaslíbení, že tento čin platí. Jde tedy předně o Boží jednání, které Bůh ponechává v trvalé platnosti, na které pamatuje, takže společenství církve si je může opakova-ně zpřítomňovat.

Ve vši stručnosti jsem upozornil na rozdíly v textech o ustanove-ní ve-čeře Páně. Pro zvědavé dopručuji druhou kapitolu z knihy Pavla Filipiho, Hostina chudých, str. 15-26, která se právě textovou otázkou perikopy za-bý-vá podrobně.

2.3. Komentář

v.14: Když nastala hodina, usedl ke stolu a apoštolové s ním.

Z verše slyšíme význam zařazení perikopy do kontextu kapitoly. Neopaku-je se kdo usedá ke stolu. Dřívější verše totiž jasně ukazují, že je to Ježíš. Tato spjatost s kontextem také zvýrazňuje, že tato slova nejsou samostatná liturgic-ká (zatímco v jiných podání – Pavel, Matouš – samostat-nost textu zaznívá). Nastala hodina připomíná mi to Markovo evangelium ve chvíli zatýkání v Getsemane – přišla hodina, Syn člověk je vydáván do rukou hříšní-ků. Přichází zlom, naplnění předpovědí. Je pozoruhodné, že když se láme hodina, Ježíš sedí u stolu a sdílí chléb a kalich se svými blízkými.

v. 15: Řekl jim: "Velice jsem toužil jísti s vámi tohoto beránka, dříve, než budu trpět.

Zmínka o utrpení v tomto verši jakoby připravovalo půdu pro paralelu me-zi významem krve paschálního beránka a nové smlouvy v krvi Ježíšo-vě, jak o tom bude mluvit verš 20.

v. 16: Neboť vám pravím, že ho již nebudu jíst, dokud vše nedojde naplně-ní v království Božím."

Jazyk tohoto verše je paralelní s veršem 18, kdy se hovoří o kalichu. Důle-ži-tá zmínka je vražena do slova naplnění. Pamatujme, že přišla hodina. Escha-tologické motivy se přibližují, ve světle následujících ver-šů, kdy je chléb a víno podáváno ostatním, jakoby eschatologie byla přítomností.

I když ve srovnání s předchozím veršem by si kde kdo mohl zaklá-dat na důležitosti a významu odříkání (v případě vína abstinence) o tomto to není. Jde spíše o prorockou anticipaci věcí, které přicházejí. Z těchto slov ovšem také zaznívá, že to, co Ježíš předvídá

jako eschatologic–kou hostinu království Božího není přímo příchod králov–ství, ale musí to být to, co bu–de následovat v dalších dnech, jeho smrt potažmo vzkříšení.

v. 17: Vzal kalich, vzdal díky a řekl: "Vezměte a podávejte mezi sebou.

Zde se musíme zastavit u paralelismu veršů 15-18 a 19-20. Zdánli–vě logic–ký paralelismus jakoby rozlišoval mezi starší a novější interpreta–cí událostí, jako by ustanovoval nové pojetí lámání chleba (berán–ka) a podávání kali–cha. Paschální večeře se proměňuje v křesťan–skou eucharis–tii.

v. 18: Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné ré–vy, dokud nepřijde království Boží."

V tomto verši zdá se Lukáš čerpat z markovské tradice, i když markov–ské kdy budu pít nový kalich v Božím království zdá se býti výstižnější a sro–zumitelněj–ší. Lukášovi ovšem zaznívá paralelismus s veršem 16.

v.19: Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: "Toto je mé tělo, které se za vás vydává. To čiňte na mou památku."

Tímto veršem přechází Lukáš z pre-lukášovské látky do vlastní, kterou zřetel–ně čerpá z pavlovské teologie. Zdá se, že důraz u následujících veršů je kladen na doslovnou liturgickou formu, zatímco předchozí paralelis–mus má spíše vystihnout historické spojitosti tohoto nového svátostného aktu křesťanstva.

Když se láme tělo... toto je trochu zavádějící výklad, který ovšem v někte–rých církevních tradicích sehrává podstatnou roli. Biblicky doslov–ně vzato, se tu žádné tělo neláme. Láme se chléb, tělo se vydává. Tento obrat vnímám spíše jako liturgický výraz, něco musí být odlome–no, aby něco jiného přineslo větší prospěch. Napadá mne spíše obraz štípení nebo prořezávání.

Zlatý důl můžeme najít ve formě sdělení: dával jim se slovy... něco se předá–vá, vydané dělo, které něco znamená! Takto to bylo řečeno. Veške–rá podpora této tradice i samotného tohoto činění směřuje i k nám, je tu i pro nás. Tento moment platí také o následujícím verši. Ve skutečnosti jde o zvlášt–ní spojení s poslušností a vzpomínkou. Čímž to slova to čiňte na mou památku dostávají trochu jiný výraz, než jak si je u protestantů vykládají katolíci. Slavení eucharistie není jenom vzpomín–kou, ale především novým uskutečňováním, neustálým obnovová–ním toho, co bylo řečeno, co bylo Bohem pro člověk a vykoná–no.

v. 20: A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: "Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá."

Lukáš setrvává na důrazu mluvit o chlebu a kalichu zvlášt' a dokonce dvoj–mo. Skutečnost,

že tento kalich je nová smlouva rozehrává v hlavě teologů mnohá dějství. Ne neprávem. Prolomení smlouvy, která jde jen ztěžší plnit, je otázkou oběti, tuto obět činí Bůh. Stará smlouva je přetvoře-na v novou a má na tom podíl Boží oběť. Důležité vnímám, že se nic nového nezakládá, nepřetrhává se spojitost se starým. Boží zaslíbe-ní zůstávají a obnovují se novým způsobem.

Při povědomí, že Ježíšovo poselství graduje ve smrti a přesto je tu řeč o nové smlouvě, jejímž cílem smrt byla asi těžko, nabývá na význa-mu sou-vis-lost s povelikonoční zkušeností, že je to právě Ježíš, který touto ces-tou šel, Pán, který povstal z bídy smrti a je zpřítomňován v chle-bu a kali-chu a potvrzu-je tak novou smlouvu mezi těmi, kteří se k němu hlásí.

Co říci ke komentáři závěrem? Ježíš chce s učedníky oslavit vysvoboze-ní z Egypta tradičním způsobem a také předjímá Boží spasení „svého“ lidu. Zjevně ztotožňuje Boží smlouvu se svou krví. Popis tohoto příběh-u není jenom historickou zprávou, ale také výkladem významu Ježíšo-va působení. O zvláštnost janovské teologie jsme se už otřeli a proto je dobré zmínit, že Jan eucharistické momenty zpracoval už v příběhu o nasycení pěti tisíců a proto nemá zapotřebí je na začátku pašijí opako-vat. Ostatní evangelisté v tomto příběhu vycházejí z paschální večeře, ale jakákoli identifikace s někte-rou z jejích částí je problematická. Spíše bychom se měli soustředit na zcela novou interpretaci paschálních moti-vů.

Možnosti komentáře tohoto textu jsem zdaleka nevyčerpal, pro zvída-vé odkazuji na standardní komentářová vydání.

3. Teologická témata

Nejsem si jist, zda tento text je z hlediska teologických témat bohatý. Ať vykladač přijde na témat kolik chce, všechny nakonec budou ústít v jedno. Právě toho bychom se měli vyvarovat a zůstat raději na polovi-ně cesty, aby-chom tento text otevřeli posluchači v celé škále možností, i těch ne-skuteč-ných.

Jednotlivá témata zaznívají spíše v jednotlivých slovech. O tomto textu platí, že je bohatý tak, jak ho posluchač bohatý chce slyšet. U jednotli-vých témat uvádím jenom momenty textu, které k němu vedou (snad najdete i další):

a) společenství

Sedí u jednoho stolu, jí spolu, podávají mezi sebou. Je to společenství, které se takto schází naposledy. Děje se tady něco za vás...

b) vděčnost

Velice jsem toužil – splněné přání; vzdal díky

c) sdílení

usedl ke stolu s apoštolý; vezměte a podávejte mezi sebou; řekl jim; na mou památku

d) oběť

než budu trpět; pravím vám, od této chvíle nebudu...; tělo, které se za vás vydává;
...zpečetěná krví, která se za vás prolévá

e) historická souvztažnost

jist spolu; beránek; plod vinné révy; naplnění v království Božím

f) eschatologický odkaz

nastala hodina; království boží, nová smouva

g) vykoupení

tělo, krev; chléb, kalich; za vás; království Boží, velice jsem toužil; naplně-ní

4. Podněty pro kázání

Stane se, že kázání projde několika tématy. Zcela jistě by nemělo končit tématem E. a pravděpodobně také ne D. Zdá se mi, že nejlepšími vrcho-ly textu jsou témata a, b a f, přičemž osobně bych preferoval a. Zdá se mi, že skutečnost, že Ježíš a jeho učedníci (následovníci, posluchači) jsou spolu, je k nezaplacení a stojí za to ji neustále opakovat.

Zpracování textu Lk 22,14-20 jako textu kázání na neděli dí-kůvzdání

Důležitou roli bude hrát výběr textu čtení a protože jsem se v jiné přípra-vě zabýval podobenstvím o boháči a stodolách pokusím s najít osnovu právě s tímto čtením právě ku příležitosti díkůvzdání.

Dobrou příležitostí se jeví i povšimnutí si, že Lukášův text má i první část, který bývá vynechávána. Především verše 22,15.16. Ty ukazu-jí, jak rozdílné myšlení oba texty předkládají. Společně tyto texty vycházejí z očekávání. I sedlák čekal, že jeho pole urodí. Společně sklíze-jí nadmíru. V souvislosti s podobenstvím o boháči a stodolách bije do očí Ježíšovo pravdi-vé nahlížení skutečnosti. Těším se na tento okam-žik, i když vím, že je to začátek mého utrpení. Boháč neviděl dál, než na plné sýpky. Ježíš vidí ještě mno-hem dál a ani neradostný výhled mu nezkazí pravou radost oka-mži-ku.

Do očí bijící je důraz na vděčnost, který se v lukášovském textu obje-vu-je nejednou, zatímco v podobenství chybí. I další srovnání jsou spíše svým charakterem kontrastní: výhled do budoucnosti, osamoce-nost a spo-lečen-ství.

Tématem se zdá i to, co mají hlavní hrdinové textu za sebou, práci, kterou vykonali a to, k čemu je vedla. Ježíš i sedlák nepřišli do tohoto okamži-ku náhodou a nepřipraveni. Jde jen o to, co s nimi daná situace udě-lal, jak na ni zareagovali. Vzhledem k tomu, že při díkůvzdá-ní by měla být hlav-ním vrcholem zvěstování slova vděčnost nabízí spojení těchto textů mnohé mož-nosti, jak kázání ať komparativ-ně, nebo čistě homileticky vy-sta-vět.

Jsou ovšem i jiné možnosti, které čtení vybrat:

Ex 12, 3b-12a ustanovení hodu beránka. Toto spojení nás odkáže na historické souvislosti textu, od kterých se můžeme odrazit k tématům, které chceme vyzdvihnout.

Jan 6,1-15 nasycení pěti tisíců. V tomto spojení bude zaznívat především důraz na společenství, vděčnost, vykoupení a eschatologický odkaz
nebo některé pavlovské učení (Kol 1,15-20; 1K 15,3-11)
a jsou ještě i mnohé další (namátkou Iz 53,4-9)

Možné zvláštnosti:

ne výklad, ale narativní podání – možnost vyložit danosti a teologii textu ve vyprávění, třeba jako vyprávění jednoho z učedníků, který si na poslední stolování s Ježíšem vzpomíná v době dávne po vzkříšení. Takový postup nám zcela přirozeně nabídne mnoho možností, jak vy-svit-lit realie doby a ještě nám nabídne bonus v podobě možnosti shrnout text z pohledu vlastní víry. Text kázání nebo jeho větší část bude pak velmi dynamický a posluchacky zajímavý,

nově objevený text – právě proto, že slova tohoto oddílu můžeme nazvat „profláklá“, můžeme kázání pojmout jako úvahu učedníka, který taková slova slyší poprvé. Zkoumá vlastní didaktiku svých předků, o kterém ví jen něco a tohle pro něj nové. Ptá se pak sám sebe, co to vlastně znamená, nachází odpovědi. Zdá se mi, že to je dobrá možnost, jak starou vírouku vyjádřit novými slovy.

Souvislost s eucharistickým slavením

Právě ve vztahu s volbou textu Lk 22,14-20 na neděli díkůvzdání se nabízí vyzdvížení souvislosti výstavby osnovy a důrazu kázání s liturgickými slovy nejen samotné eucharistické modlitby, ale také třeba slova milosti, nebo přípravy k večeři Páně ať už používáme doslova formuláře agendy, nebo se snažíme tato slova biblicky formulovat nově. Vyjádření naší víry je tedy otevřena kreativní cesta.

Liturgické období

[velikonoce](#)

edice

26

[stáhnout PDF](#)